

vs a predstava. Ponovili so to opero dne 12. marca in je nastopil to pot kot gost tenorist Carlo de Rosa. Imel je težavno stališče, kajti gospod Orželski, katerega je nadomestoval, je baš v vlogi Rudolfa briljiral. Sezono so zaključile Smetanove opere. Dne 18. marca se je pel po dolgoletnem odmoru zopet enkrat „Poljub“, in sicer na korist našemu marljivemu in vestnemu kapelniku Hilariju Benišku. Škoda, da se je to krasno muzikalno delo ponovilo le še enkrat, in sicer dne 19. marca. Dne 28. marca, ko je imel svoj častni večer naš priljubljeni tenorist gospod Orželski, in dne 30. marca, ko smo imeli zadnjo letošnjo operno predstavo, pa se je pela „Prodana nevesta“.

Tako je zopet ena glediška sezona za nami! Ako hočemo biti pravični, moramo priznati, da nam je prinesla marsikaj lepega, navzlic temu, da se je bilo boriti vodstvu gledišča baš letos z raznovrstnimi neprilikami. Pogoste bolezni opernih moči so bile vzrok, da je prišlo to in ono delo prej na oder, nego se je nameravalo. Da to ni bilo na korist uprizoritvi, je umevno. Mogoče, da so se delale tudi napake! Pri katerem podjetju jih ni? No, napake imajo to dobro na sebi, da se učimo iz njih! Vodstvu gledališča gotovo ni neljubo, ako se opozarja na nedostatke in ako se mu dajejo sveti, samo da so ti zares dobri in — izvedljivi! Zato naj bi se zanimali čimdalje širši krogi za naše gledišče in stvari bo le koristilo, ako se bo poslej o gledišču še več pisalo, nego se je doslej. Vse to pa se sme goditi seveda vedno le z ozirom na neizprosne razmere, ki so često močnejše nego znanje in dobra volja!

Končujemo letošnja poročila o gledišču s pristrčno željo, da bi bila prihodnja sezona zopet velik korak naprej k oni popolnosti, ki mora biti vzor vsem, ki so istinito zavzeti za napredek slovenske stvari!

Dr. Fr. Zbašnik.

Cankarjeve drame v Čehih. Nedavno so igrali v Pistekovem gledišču v Pragi z lepim uspehom Cankarjevo dramo „Za narodni blagor“, sredi meseca maja pa uprizore njegovega „Kralja na Betajnovi“ v „Narodnem divadlu“.

„**Jessika**“ je naslov novi izvirni operi češki. Libreto zanjo je napisal po „Trgovcu beneškem“ Jaroslav Vrchlický, uglasbil pa jo je Jos. B. Förster.

Upodabljajoča umetnost

Slovenski umetniki v dunajski »Secesiji«. Trije naši najboljši slikarji so razstavili v letošnji spomladanski secesijski razstavi in dokumentirali vnovič na Dunaju že od lanske razstave pri Miethkeju znano dejstvo, da imamo tudi mi Slovenci umetnost, da je ta umetnost povsem sodobna in da je krepko narodna, ker so omenjeni razstavljalci krepke individualnosti in v našem malem narodu prvi, ki ustvarjajo svobodno iz sebe, ne gledé na to, ali naroča pri njih naša čestita duhovščina, doslej edina organična (ne slučajna!) konsumentinja tega blaga v naših krajih. Slikarje smo imeli tudi v preteklem času, manj ali bolj umetniške individualnosti. A ž njimi je bila stvar taka: šli so v tujino, naučili so se svojega rokodelstva, in ko so obvladali slikarsko tehniko, so stopili v službo naših ali tujih društvenih krogov (pri nas izključno cerkve), krogov z natančno opredeljenimi slikarskimi tradicijami ali šablonami. Naj je Šubic delal doma oltarne slike ali je slikal Schlie-mannovo palačo v Atenah, vselej je slikal po gotovih, trdnih tradicijah in vzorcih. Pomnoževal je „ad nauseam“ gotove linije, barvne lise itd. Sebe ni nikjer uveljavil.

In zato ni njega v njegovem slikarstvu, ki je bil menda tudi individualnost in ki je bil Slovenec, in tako ni slovenske umetnosti v njem in njemu enakih.

Slovenska umetnost se je rodila, ko se je odločil slovenski umetnik ne glede na vse konvencionalnosti izražati po svoje. In svetovna umetnost jo je morala vpošteti in uvrstiti v svoj hram, ko se je izkazalo, da je ta neznatna, pričenjajoča umetnost sodobna, da njeni nositelji stoje z zastopniki svetovne umetnosti pod istim znamenjem, da isto iščejo in po istem hrepene. — Znamenje pa, ki se je pod njim slovenska umetnost pridružila svetovni, se imenuje — impresijonizem. Pred pol stoletjem se je rodilo to geslo na Francoskem in obšlo v zadnjih desetletjih ves svet. Izkušalo je razširiti obseg umetnosti s tem, da je silno, pogosto naravnost enostransko pretirano poudarjalo to, česar v prejšnji umetnosti ni bilo, ali vsaj ne v toliki meri, kakršna mu gre: svetlobo, gibanje, lahkotno prirodno slučajnost kompozicije...

Pod znamenjem impresijonizma se je torej rodila naša slovenska umetnost, in njeni ustanovitelji se imenujejo: Jakopič, Grohar, Jama — da imenujemo samo te, ki so postali v širšem svetu takorekoč etiketa naše umetnosti; zakaj samo ob sebi se razume, da stoji za to trojico še cela kopa umetnikov, ki podpirajo in izpopolnjujejo akord, kakor se razume samo ob sebi, da sega tudi do njih iz preteklosti vsaj rahel sled in jek posameznih, organsko in zavestno še ne zvezanih poizkusov slovenske umetnosti. Nič ne pade z neba in nič ne stoji čisto samo na svetu.

Ker imamo torej danes že slovensko umetnost, lahko že govorimo n. pr. tudi o njeni bodočnosti. In zanimivo in koristno je misliti na to, kakšen bo njen prihodnji razvitek. Drugje je impresijonizem razširil okostenelost, stisnjenost nečesa, kar je bilo že tu. Raztrgal je preozke, akademičnozaspane meje in se mladostno razgrnil, razmahnil in razvrnil v šir in dalj. Pri nas ni našel ničesar. Zato imamo mi dosedaj samo impresijonistno umetniško parcijalnost, imamo polet, imamo krila, a nimamo jedra in vsebine. V velikem svetu je impresijonizem že izvršil svojo nalogo, in svetovna umetnost evolucijonira, se razvija na stari podlagi in novih pridobitvah novim fazam naproti. Barvna pijanost impresijonizma se zopet zbira in konsolidira: nova živejša linija nastaja, ki jo že vidimo v modernem ornamentalizmu. Nastaja nova, zanimiva in potrebna krajnost, ki se imenuje stilizacija. Stilizirati pa je mogoče samo tam, kjer je vsebina na razpolago, kjer je bogata raznovrstnost materialov nakopičena. Veliki narodi z bogato umetniško preteklostjo imajo te materiale. Pri malih narodih vidimo, da si pomagajo umetniki na neki zanimiv način; zlasti moderni Finci so v tem oziru lepa primera: ti gredo v narod, zbirajo vse dokumente, v katerih je narod projavljal svoj umetniški zmisel, in uporabljajo ta — vsekakor zelo neotrebljeni — narodnoumetniški zaklad kot material svojih stilizacijskih stremeljenj.

Da bi naš Jakopič, Grohar, Jama in drugi impresijonisti šli to pot, je seveda čisto nepotrebno. Oni kot impresijonisti stoje in padejo, in čim mogočneje se razvijejo v svojem žanru, tem trdneje bo stal temelj, ki so ga postavili s svojim odkritosrčnim, svobodnim delom. Le še več takih smeloubranih barvnih krikov, kakor je famozna Jakopičeva „Zima“ ali Groharjeva pesem „Iz moje domovine“ ali zasanjana Jamova „Hišica v snegu“, in naš impresijonizem ne bo slučajnost, ampak bo trdna baza naše umetnosti, bo narodnokulturni fakt, bo od velikega sveta potrjena in podpisana listina, ki je nihče ne utaji in ne izbriše iz narodove prosvete.

Prihodnjo stopnjo bodo vzdali na višnjem potu naše umetniške kulture drugi ljudje. In če me znamenja ne motijo, so ti že pri delu, zavestno in v tem imenu združeni v dunajskem društvu, ki nam s svojim imenom obeta novo „Vesno“. Mladi

so še in tipljejo. Zato naj gledajo na svoje prednike. Naši impresionisti so nastopali, ko se je od vsiljivih in kričavih zunanosti križalo in svetlikalo umetniško nebo, a niso se dali motiti, ampak sledili so verno umetniški vesti svoje individualnosti. Oni imajo še težji posel: dati stil ne samo našemu mladostnolepemu impresionizmu, ampak tudi povečati in obogatiti umetniško vsebino. Čisto pravilno so — kakor Finci — posegli po narodnem umetniškem zakladu. A najti v tej mešanosti narodnega genija in etnofičnega barbarstva pravo pot, nikdar ne otopeti v okusu in čistosti, ki jo zlasti zahteva moderna linija, je velika težava. Najteže pa je sredi tega materiala poudarjati vedno sebe in ne zamenjati svoje in narodne umetniške vernosti in sosebno umetniškoidejne vsebine z zunanjo nacionalno kostumiranostjo.

Dr. Ivan Prijatelj.

Med revijami

Świat słowiański (Svet slovanski), znamenita polska smotra,¹⁾ ki izhaja sedaj prvo leto v Krakovu kot organ tamošnjega slovanskega kluba, poroča v svoji četrti številki obširneje tudi o Slovencih, o slovenskem novinarstvu; naše strankarsko življenje pojasnjuje z najnovejšimi debatami o volitvah v veleposestvu ter nasprotnim stališčem, ki sta ga zavzela „Narod“ in „Slovenec“ napram Biankiniju; sploh motri položaj južne Avstrije in balkanska vprašanja v okviru „naprednjaštva“ in „katolicizma“. — Posebno toplo pa piše o feljtonih, ki jih je objavil dr. Ivan Prijatelj v „Slov. Narodn.“ št. 72. sl. o umetniški izložbi dunajske „Secesije“. Čim bliže spoznavamo Slovence, pravi „Świat słowiański“, tem bolj se divimo, kako visoko v kulturi stoji ta mali narod. Ko bi taki feljtoni kakor Prijateljevi bili pisani francoski, zavzeli bi se za njih najbolj rafinovani sladostrastniki cele Evrope. Takega izvestja o izložbi se ne posreči čitati v nobenem drugem slovanskem jeziku . . .

Dr. Fran Ilešič.

Splošni pregled

† **Josip Juraj Strossmayer.** Dne 8. aprila je zatisnil za večno blagohotne svoje oči veliki Slovan, dika med cerkvenimi dostojanstveniki, občudovanja vredni rodoljub in širitelj prosvete med svojim narodom, vzor-biskup Josip Juraj Strossmayer. Zatonila je zvezda in, žal, nastala je tema! Vsako stoletje ne rodi takih duhov, vsako stoletje ne učka mož, kakršen je bil Strossmayer, in ne moremo se iznebiti neke tajne skrbi, ko se oziramo na jug in ne uzremo več njegove plemenite, od žarkega rodoljubja ozarjene osebe! Bodo li bratje Hrvatje čutili, kaj so izgubili? Dobro zanje, ako uvidijo to, dobro zanje, ako jih prešine zavest, da treba posvečati poslej vse sile enemu cilju, da treba poslej samozatajevanja in požrtvovalnosti, ko nima narod več velike zaslombe! — Nam Slovencem veliki rajnik ni bil tako blizu kakor bratom Hrvatom, a vendar se i nas polašča ob spominu na njegovo smrt skeleča bol, tudi nam se zdi, kakor bi nas bila doletela nenadomestna izguba, in tudi mi plačemo ob bridki zavesti, da njegovo blago, ljubezni

¹⁾ O tem novem glasilu poljskem in o sedanjih poljskih razmerah sploh nam je na razpolago iz veččega peresa zanimiv spis, ki ga priobčimo v eni prihodnjih številčk našega lista.

Uredništvo.